

Bogdan Urbanek

Patriotyzm jutra jako inicjatywa edukacyjna

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (42-43), 173-187

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogdan URBANEK

Patriotyzm jutra jako inicjatywa edukacyjna

Patriotyzmu nie można nauczać tylko poprzez nudne pogadanki, podawanie suchych faktów, dat czy nazwisk. Dla młodych ludzi jest to zbyt odległe i niezrozumiałe. Należałoby raczej poszukiwać wzorców w literaturze, filmie, sztuce, przybliżać piękno zakątków i krajobrazów Polski w bezpośrednim kontakcie, choćby podczas szkolnych wycieczek. Tam, gdzie historia przemawia do uczniów żywym językiem, tam mówią wieki¹. Trzeba więcej uwagi skupiać na procesie tworzenia, na wrażeniach, poznawaniu zmysłami czy też rozbudzaniu zaciekawienia. Można to także z powodzeniem czynić w szkole.

Brytyjski historyk Europy, profesor Norman Davies, odwołując się do naszego dziedzictwa kulturowego powiedział: „W Polsce bije serce świata”². Ten piękny, przemyślany, a jednocześnie jakże głęboki ton wypowiedzi, to słowa dla nas wielce zobowiązujące. Myślę, że zwłaszcza dla nauczycieli, których misją jest odślanianie przed młodymi ludźmi wartości, jakiej na imię Ojczyzna, przywrócenie znaczenia słowom związanym z Polską, naszym domem rodzinnym, Ojcowizną.

Lata pracy w szkolnictwie podstawowym i gimnazjalnym przekonują mnie coraz bardziej, że rdzeniem wychowania patriotycznego w szkołach powinna być edukacja europejska w odniesieniu do regionu. Więcej – jestem co do tego absolutnie przekonany, choć zgoda – ojczyźniany patos bywa czasami niezbędny, ale na gruncie postaw obywatelskich, które swe korzenie tak czy inaczej muszą mieć we własnej małej Ojczyźnie. Mówiąc zaś bardziej konkretnie czy wyraziście, pod pojęciem WYCHOWANIE PATRIOTYCZNE w szkołach rozumiem – i to już od dość dawna – **nauczanie dzieciaków obywatelskości, czyli bycia obywatelem we wspólnej Europie**³. Od lat optuję za tym, by tak rozumiana i realizowana **edukacja regionalna** stała się równoprawnym szkolnym przedmiotem, takim jak język polski, historia, matematyka, przyroda. Po wiem więcej, od lat nauczam tego *niby* przedmiotu, *niby*, bo muszę się nim dzielić właśnie z językiem polskim. Właściwie nie muszę – chcę, co zresztą na jedno wychodzi, ale fakt jest faktem. Ważny jest także sam czynnik wychowawczy, będący jednym z podstawowych wymiarów pracy każdego nauczyciela. Nauczyciela, który poprzez realizowane zajęcia naucza, ale także i wychowuje, a prowadzone przez niego zajęcia powinny być tak organizowane, by to

¹ K. Denek, *Edukacja jutra – dziś*, Poznań 2006, s. 74.

² N. Davies, *Zapis scenograficzny Polska – Wikicityaty*, <http://pl.wikiquote.org/wiki/>.

³ Cz. Banach, *Człowiek wobec wyzwań globalizacji i transformacji ustrojowej w Polsce*. „Nowa Szkoła” 2002, nr 5, s. 67.

wychowywanie nie było przypadkowym wynikiem kontaktu z uczniami, a rezultatem świadomego działania⁴.

Nie czekajmy na przyzwolenie

Wielokrotnie miałem okazję zaobserwować duże zainteresowanie moich uczniów ze starszych klas szkoły podstawowej czy gimnazjum realizowaną wówczas i obecnie tematyką regionalną czy europejską. Wystarczy choćby wspomnieć szkolne konkursy, debaty, festyny, projekty edukacyjne czy też zajęcia warsztatowe. Te, które uwzględniały w swych programowych zamierzeniach ową tematykę, nie musiały zbytnio zabiegać o popularność wśród młodzieży⁵. **Europejskie czy regionalne, z samej widać istoty oznaczało ciekawe, interesujące i tak też zazwyczaj bywało.** Nie sięgam oczywiście do czasów zbyt odległych, cezurą mógłby być choćby rok 2000. Sądzę bowiem, że to rodzące się zainteresowanie było między innymi także pokłosiem ogólnonarodowej dyskusji, jaka toczyła się wówczas na temat wejścia Polski do struktur europejskich. Te obserwacje, choć może bardziej doświadczenia, a ściślej – efekty, będące także pochodną stosowanej przeze mnie wiedzy z zakresu diagnostyki edukacyjnej⁶, zainspirowały mnie do rozszerzenia tematyki regionalnej i europejskiej w programach nauczania języka polskiego w klasach IV–VI szkoły podstawowej i I–III gimnazjum (*Oglądam świat* oraz *To lubię!*). Wiosną 2000 roku w *Planie rozwoju zawodowego* oraz późniejszych moich dokumentach, zwłaszcza *Autorskim programie nauczania języka polskiego (innowacje i modyfikacje programowe)*, realizowanym nieprzerwanie od roku szkolnego 2000/2001 w szkołach, w których pracowałem i pracuję, opracowałem i wdrożyłem do realizacji projekt TU JEST NASZ DOM, będący długofalowym cyklem innowacji i modernizacji programowej na bazie ścieżek edukacyjnych – regionalnej, europejskiej i medialnej⁷. Program został oficjalnie zatwierdzony, życzliwie zrecenzowany przez zespół nauczycieli konsultantów z koszalińskiego Centrum Edukacji Nauczycieli⁸ oraz – co, jak się później okazało, miało dość istotne znaczenie – zainteresował jednostki, z którymi już wcześniej współpracowałem, głównie Muzeum Regionalne, a także władze samorządowe mojego miasta⁹.

Nasze miejsce w Europie

W związku z tym, że wspomniany program ma charakter lokalny czy regionalny, co sugeruje także jego tytuł, w części zagranicznej postanowiliśmy wy-

⁴ L. Pawełski, *Wybrane problemy wychowania w szkole i próby ich ograniczenia*, PSNT, Szczecinek 2007, s. 104.

⁵ B. Urbanek, *Edukacja dziennikarska w szkole jutra*. [W:] *Edukacja jutra – XIV Tatrzańskie Seminarium Naukowe*, red. K. Denek, Zakopane 2008, t. 2, s. 31.

⁶ B. Niemięko, *Diagnostyka edukacyjna – szansa czy zagrożenie*, ROŻAK, Warszawa 2005, s. 9.

⁷ K. Stróżyński, *Wychowanie patriotyczne w praktyce*, „Nowa Szkoła” 2006, nr 4, s. 23.

⁸ U. Gerka-Bernat, *Recenzja innowacji programowej języka polskiego*, CEN Koszalin 2000.

⁹ B. Urbanek, „*Nasz wspólny świat*” – przewodnik metodyczny do nauczania języka polskiego w gimnazjum, WIKING Wrocław 2005, s. 60.

korzystać efekty wieloletniej już partnerskiej współpracy Szczecinka z Noyelles sous Lens we Francji, Bergen op Zoom w Holandii i Neustrelitz w Niemczech. Tak więc w naszym klasowym rozumieniu i dla programowych potrzeb **edukację europejską** ograniczyliśmy do tych trzech państw i narodów, czyniąc to zresztą bardzo dogłębnie i szczegółowo. Już pierwsze organizacyjne zabiegi – nawiązanie współpracy z ambasadami Królestwa Holandii, Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec w Polsce – zaowocowały przyjemnymi niespodziankami w postaci cennych upominków, które stały się zaczątkiem do stałej ekspozycji **SZCZECINEK W UNII EUROPEJSKIEJ**. Zaś późniejsze przesyłki, zwłaszcza z Noyelles sous Lens i Bergen op Zoom, na tyle już wzbogaciły nasze zbiory, że mogliśmy pomyśleć o klasowym **punkcie informacji europejskiej**, co wkrótce stało się faktem. W drugiej części – dokumentacyjnej – niniejszego opracowania, gdy będę starał się „pokazać” efekty realizacyjne programu „Tu jest nasz dom”, wówczas też sięgnę do źródeł. Naszą klasę zaczęto już niemal oficjalnie nazywać *euroklasą*¹⁰, licznie odwiedzali nas dziennikarze lokalnej i regionalnej prasy, radia, telewizji, gościliśmy władze samorządowe i oświatowe, a także oficjalne delegacje z zaprzyjaźnionych miast. Szczególnie zapamiętaliśmy wizytę samorządowców z Noyelles sous Lens z wicemercerem Bernardem Sławkiem, którzy nie kryli wzruszenia, oglądając naszą stałą wystawę poświęconą ich miejscowości. Zrozumiałem to, gdy kilka miesięcy później we francuskim merostwie oglądałem podobną ekspozycję z jakże bliskimi mi widokami mojego miasta, od którego wówczas dzieliło mnie ponad półtora tysiąca kilometrów.

Szczególnie oczekiwanymi przez wszystkich zajęciami były **seminaria programowe**, które odbywały się w placówkach kultury, muzeach, bibliotece miejskiej. Organizowaliśmy je raz w miesiącu i ich celem było m.in. zapoznanie uczniów z historią, tradycją i współczesnością naszych partnerskich miast. Jednocześnie wprowadzałem ich w tradycje kultury europejskiej głównie poprzez poznanie treści reprezentatywnych dla tych tradycji, przybliżanie rozumienia człowieka i świata czy też wzbogacanie uczniów o wartości humanistyczne i estetyczne¹¹. Dwa razy w semestrze organizowaliśmy **warsztaty metodyczne**, które z kolei odbywały się w siedzibach jednostek i instytucji współpracujących z nami przy realizacji programu. Warsztaty samorządowe w ratuszu kilkakrotnie poprowadził Burmistrz Miasta, edukacyjne – dyrektor Miejskiego Zakładu Doskonalenia Nauczycieli, kulturalne – szef Szczecineckiego Ośrodka Kultury, sportowo-rekreacyjne – dyrektor Ośrodka Sportu i Rekreacji, z kolei zajęcia historyczno-muzealne autoryzował kustosz Muzeum Regionalnego.

Nasz regionalno-europejski program miał też swój dość istotny wymiar ekonomiczny, dzięki warsztatom w ELDZIE, które poprowadził szef tamtejszego Centrum Marketingowego. Istotny, bo utwierdzający moich uczniów w przekonaniu, że jeden z największych w mieście zakładów przemysłowych, szczycący

¹⁰ I. Wal, N. Rzepka, *Jestem Europejczykiem, mieszkam w Polsce – poradnik metodyczny*, Wałbrzych 2003, s. 51.

¹¹ A. Braedster, *Europejskie dziedzictwo kulturowe*, Świat Książki, Warszawa 2005, s. 49.

się Międzynarodowym Certyfikatem ISO 9001¹², w pełni zasługuje na miano naszego *szczecineckiego ambasadora* w Zjednoczonej Europie. Zajęcia te miały także swój walor wychowawczy, bowiem w zakładzie tym pracowało wielu rodziców moich uczniów.

W ramach *edukacji medialnej* w siedzibach szczecineckich redakcji odbywały się bardzo atrakcyjne **warsztaty dziennikarskie**; tu oczywiście prym wiodli redaktorzy szkolnej gazety „ADAS”, a później owocowało to wieloma publikacjami prasowymi i audycjami radiowo-telewizyjnymi na temat realizacji naszego programu¹³. Uważam, że ciekawym pomysłem, w który zaangażowali się moi uczniowie, była też **gazeta plakatowa**, wykonywana w ramach *warsztatowych lekcji języka polskiego*. Właściwie można byłoby je nawet nazywać – *fakultetami dziennikarskimi*¹⁴, bowiem uczniowie w formie Kart Pracy opracowywali (w różnych technikach edytorskich) materiały dotyczące polityki, mody, sportu, sztuki, techniki, obyczajowości itp. Uczniowie bardzo zaangażowali się w redagowanie swojej klasowej gazety, którą też okazjonalnie eksponowaliśmy. A tych okazji nie trzeba było specjalnie wyszukiwać, trzykrotnie bowiem organizowaliśmy **Klasowe Lekcje Szczecinecko-Europejskie** dla przyjaciół klasy, rodziców, nauczycieli. Trzykrotnie, ponieważ każda zaprzyjaźniona z nami nacja (Francuzi, Holendrzy i Niemcy) pełniła kolejno rolę gospodarza. Tak się też i złożyło, że owa *trzykrotność* na stałe już przyłgnęła do wszystkich naszych programowych przedsięwzięć.

Czerwcowy benefis programowy

Co roku w czerwcu organizowaliśmy (i oczywiście nadal organizujemy) **Klasowe Święto**, mające charakter uroczystego podsumowania naszych całorocznych przedsięwzięć edukacyjno-wychowawczych¹⁵. Pierwsze święto było szczególne, ponieważ zostało zwieńczone otwarciem Klasowego Muzeum Szczecinka, którego dokonał burmistrz miasta w towarzystwie dyrektora szkoły i przewodniczącej samorządu uczniowskiego. W trakcie przygotowań do tego przedsięwzięcia otrzymaliśmy nieocenioną wręcz pomoc ze strony Urzędu Miasta, Muzeum Regionalnego, Szczecineckiego Ośrodka Kultury, wszystkich lokalnych mediów. A o jego randze niech świadczy fakt, że ówczesny Zachodniopomorski Kurator Oświaty, Paweł Bartnik stwierdził, że jesteśmy z pewnością jedyną klasą w województwie (choć może i nie tylko), która dysponuje stałą ekspozycją miejską tej skali i rangi wystawienniczej¹⁶.

Wielu z nas do dziś wspomina **EUROPEJSKĄ SZTAFETĘ POKOLEŃ** – widowisko edukacyjno-rozrywkowe na wzór turnieju miast, które sumowało efekty programowe roku 2002. Moja ówczesna klasa VIa zorganizowała tę udaną imprezę wspólnie z najmłodszymi uczniami SP1, klasą Ic i jej wycho-

¹² K. Mołczun, *Efektywność stosowania strategii produktywno-rynkowych na przykładzie ELDA S.A. Szczecinek (praca magisterska)*, Politechnika Koszalińska, Koszalin 1999.

¹³ B. Urbanek, *Jak uczyć patriotyzmu w szkole w XXI wieku?*, Koszalin 2007, s. 7.

¹⁴ W. Pisarek, *Nowa retoryka dziennikarska*, Universitas, Kraków 2002, s. 136.

¹⁵ B. Urbanek, *Jak uczyć patriotyzmu...*, dz. cyt., s. 13.

¹⁶ P. Bartnik, *To był dobry rok*, „Refleksje” 2001.

wawczynią – Ewą Leśniewską. Pomysł rywalizacji mieszkańców czterech zaprzyjaźnionych miast okazał się *strzałem w dziesiątkę*, ekipa z Noyelles chwaliła się m.in. piłkarskim kunsztem Zinedine Zidane’a czy też dyskotekowym przebojem *Moi Lolita*, Holendrzy przywoływali swoich sławnych rodaków – Erazma z Rotterdamu i Rembrandta, mieli nawet flagę miejską Bergen op Zoom i prawdziwy drewniany chodak, a reprezentanci Neustrelitz przygotowali inscenizację słynnych baśni braci Grimm, rozmawiając z publicznością w ojczystym języku Goethego. Z kolei ekipa szczecińska demonstrowała na telebimie swoje najznakomitsze zabytki, przedstawiła miejską kronikę XX wieku i obdarowała publiczność smakołykami ze „Słowianki”. Uczestnicy turniejowych zmagania doskonale radzili sobie także w konkurencjach muzycznych, prezentując profesjonalne umiejętności, by wymienić choćby siostry Malwinę i Celinę Kotz, Mateusza Kłuska czy Ulę Jankowską.

Szczególny charakter, klimat i nastrój towarzyszył też uroczystościom sumującym programową edycję 2004/2005, jubileuszowym, bo piątym z kolei, a jednocześnie zamykającym ten cykl (od września 2005 program ma nieco inną formułę, choć tytuł zachowano – dop. B. U.). Widowisko „Przedwczoraj – Wczoraj – Dziś” przygotowali wspólnie uczniowie Liceum Ogólnokształcącego, Gimnazjum nr 1, Gimnazjum Społecznego Towarzystwa Oświatowego oraz Szkoły Podstawowej nr 1, którzy w latach 2000–2005 realizowali program „Tu jest nasz dom”. Najogólniej ujmując, miało ono charakter retrospektywnych wspomnień i składało się ze szczególnie zapamiętanych, lubianych, a także najbardziej charakterystycznych fragmentów widowisk minionych pięciu lat. O randze tej uroczystości niech świadczy fakt, że uczestniczyli w niej w komplecie *ojcowie miasta* i władze oświatowe.

Warto jeszcze dopowiedzieć, że moi uczniowie w latach 2000–2008 zorganizowali w ramach programu **miedzyszkolne konkursy** – plastyczno-literacki „Blżej Europy”, poetycki „Szczecinek – moje miasto”, plastyczny „Europa – nasz wspólny dom”, fotograficzny „Szczecinek – jakiego już nie ma”, muzyczny „Europejskie cztery pory roku”. Zdobywali **certyfikaty młodzieżowego przewodnika**, prowadzili badania sondażowe, wywiady, organizowali zajęcia dla dzieci z klas młodszych¹⁷. Nie sposób właściwie wymienić wszystkich naszych przedsięwzięć edukacyjnych: warsztatów, zajęć seminaryjnych, dyskusji panelowych, debat, lekcji dla rodziców i nauczycieli; zajęcia warsztatowe poświęcone malarstwu odbywały się nawet w Galerii Malarstwa Zachodnioeuropejskiego Oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu.

Co dalej?

Program „Tu jest nasz dom” realizuję nadal, oczywiście co roku modyfikując i uzupełniając jego treści. Mam też ogromną satysfakcję, że ma on już w pewnym sensie **charakter pokoleniowy**, bowiem co roku podczas czerwcowej gali programowej odwiedzają nas moi byli uczniowie, a jego wcześniejsi realizatorzy. I nie są to jedynie wizyty kurtuazyjne – nasi programowi absolwenci czyn-

¹⁷ Tamże, s. 18.

nie współtworzą klasowe święto. Nierzadko bywa też i tak, że w tej międzyszkolnej programowej rodzinie spotykają się rodzeństwa. Dziś, patrząc z perspektywy czasu na dokonania moich podopiecznych, mając też w niedawnej pamięci ministerialne zapowiedzi programowej nobilitacji patriotyzmu w szkołach (na realizację których ciągle czekam), nie mogę nie wspomnieć, że skoro nasz program zebrał już chyba wszystkie możliwe i życzliwe recenzje, z ministerialną włącznie, zdecydowałem się na jego **metodyczne opracowanie**, które być może już niebawem ujrzy światło dzienne, czynię takie starania¹⁸. Niektóre elementy programu „Tu jest nasz dom” udostępniłem także Wydawnictwu Edukacyjnemu WIKING we Wrocławiu, w opracowanych przeze mnie *Przewodnikach metodycznych* do nauczania języka polskiego w gimnazjum, na bazie programu i podręczników autorstwa Joanny Konowalskiej, Sławomira Mattei i Iwony Mokrzan (nr DKOS-4014-34/02), które ukazały się w roku 2005 nakładem wrocławskiego „Wikinga”¹⁹.

W marcu 2005 roku dzięki życzliwości i wsparciu Urzędu Miasta, a zwłaszcza burmistrza i obecnego posła RP Mariana Tomasza Golińskiego, opracowałem i wydałem **zbiór legend Ziemi Szczecineckiej** *W grodzie gryfa i jesiotra*, który ukazał się w pięcioletnim nakładzie i trafił głównie do szczecineckich księgarni oraz bibliotek szkolnych²⁰. Aktywne uczestnictwo w życiu lokalnej wspólnoty to także krzewienie wiedzy, utrwalanie doniosłych dla danego terenu wydarzeń, poznawanie obyczajów z zamierzchłych wieków; daje to uczniom poczucie więzi emocjonalnej z ziemią, na której przyszło im wzrastać i żyć²¹. Myślę, że wspomaganie tej edukacji pozycjami książkowymi, a także wydawnictwami okolicznościowymi, znacznie ubogaca jej zawartość merytoryczną – i to przeświadczenie stało się właśnie zaczynem sprawczym wspomnianej publikacji. Jaśkowi nie trzeba co jakiś czas przypominać legend o Krakku, Białym Orle, Warsie i Sawie, bo jak trzeba, to i rodzice czy dziadkowie mu dopowiedzą, ale o dzwonach zatopionych w jeziorze Trzesiecko, chciwym Ludgardzie, co to się w czarnego herbowego gryfa zamienił czy Elżbiecie Piastównie strzegącej skarbów szczecineckiego Marientronu, tuszę, że dowie się tylko w szkole. Każdy dziesięciolatek uczący się Mazurka Dąbrowskiego z pewnością wie, że słowa naszego hymnu napisał Józef Wybicki, to też ewentualnie w domu mu dopowiedzą. Ale czy zna nazwiska autorów lokalnego hejnału, herbowy rodowód swojej miejscowości, zasługi krajanów patronujących miejskim ulicom? Moi uczniowie znają, właśnie dzięki regionalnemu programowi, który po raz kolejny tu przywołuję. Naszym lokalnym lekcjom patriotyzmu, a także obywatelskości w europejskim rozumieniu. Tak rozumiem owo europejskie i regionalne edukowanie, co to za oficjalnym przyzwoleniem może się nazywać wychowaniem patriotycznym bez granic.

Gdybym zaś w konkluzji zapytał – kto chce, by tak rozumiana obywatelskość stała się nowym szkolnym przedmiotem, aż prosi się, by przytoczyć unijne sondażowe badania porównawcze na temat dumy z osiągnięć własnych na tle

¹⁸ B. Urbanek, *Tu jest nasz dom (edukacja regionalna) – przewodnik metodyczny*, [w druku].

¹⁹ B. Urbanek, *Nasz wspólny świat...*, dz. cyt., s. 62.

²⁰ B. Urbanek, *W grodzie gryfa i jesiotra – legendy ze Szczecinka i okolic*, Szczecinek 2005, s. 4.

²¹ Z. Kotwiński, *Europa moich marzeń*, Poznań 2004, s. 132.

innych krajów. Dobrze w nich wypadamy, nawet i bardzo dobrze! No więc uczmy tej obywatelskości, nie czekając nawet na jej przedmiotowy status.

Odwzajemniona życzliwość

Często podkreślam, że program edukacyjny „Tu jest nasz dom”, jego realizacja i efekty, to także zasługa Przyjaciół naszej klasy (klas), **ludzi, którzy szczerze i bezinteresownie wspierają nasze działania**, czyniąc to zawsze życzliwie i serdecznie. Ludzi, którym spodobał się entuzjazm moich wychowanków, i którzy nie tylko go dostrzegli, także promowali i propagowali. Nade wszystko władze samorządowe, lokalna grupa nauczycieli członków Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych z jego prezesem dr. Leszkiem Pawelskim, także muzealnicy, pracownicy placówek kultury, bibliotek, centrów informacji turystycznej, dziennikarze prasy, radia, telewizji, zawsze wspierający mnie rodzice, a także nauczyciele, moje Koleżanki i Koledzy, z którymi realizowałem ów program w ramach *ścieżek międzyprzedmiotowych*²². Oczywiście i nade wszystko, także głównych bohaterów niniejszego przedsięwzięcia edukacyjnego, moich byłych i jeszcze obecnych Uczniów, których chęć, zapał i twórcza ciekawość stworzyły nasze wspólne dzieło.

Cóż jeszcze dodać – lata szkolnej praktyki spowodowały, że program „Tu jest nasz dom” doczekał się w zasadzie pełnej obudowy dydaktycznej, może on być z powodzeniem realizowany w klasach IV–VI szkoły podstawowej i I–III gimnazjum. Na potrzeby niniejszego programu opracowałem także **propozycję planu integrującego treści bloku humanistycznego, prezentację aktywnych metod nauczania, projekt kontraktu nauczyciel – uczeń, a także wybrane metody ewaluacji osiągnięć uczniów**²³. Programowa dokumentacja to także dziesiątki autorskich scenariuszy, zarówno lekcji języka polskiego, skorelowanych przede wszystkim z kulturą i tradycją europejską, edukacją regionalną i medialną, jak też widowisk edukacyjnych i rozrywkowych, sumujących poszczególne etapy i cykle programowe.

²² K. Stróżyński, *Wychowanie patriotyczne...*, dz. cyt., s. 25.

²³ B. Urbanek, *Jak uczyć patriotyzmu...*, dz. cyt., s. 21.

Załączniki dokumentujące realizację programu

Załącznik 1

SCENARIUSZ WARSZTATÓW PROGRAMOWYCH „WŚRÓD EUROPEJSKICH PRZYJACIÓŁ”

Cele zajęć

- zrealizowanie założeń (harmonogram) programu autorskiego nauczyciela w ramach edukacji regionalnej „TU JEST NASZ DOM – europejskie dziedzictwo kulturowe” – w klasie VI klasie szkoły podstawowej lub I gimnazjum;
- podsumowanie I rundy programowej (kwartału);
- rozbudzenie zainteresowania historią i kulturą europejską, zwłaszcza w odniesieniu do społeczeństw z partnerskich ośrodków miejskich;
- umiejętność argumentowania i akceptowania związków Polaków z krajami Unii Europejskiej;
- pogłębianie i doskonalenie wiedzy pozaprogramowej, a także związanych z nią umiejętności, bogacenie czynnego i biernego słownictwa;
- umiejętność pracy w zespole, wspólne ustalenie zadań i wypracowanie ostatecznej koncepcji, indywidualna jej realizacja;
- promowanie własnego regionu, miejscowości;
- dziedzictwo kulturowe w regionie i jego europejskie korzenie;
- kształtowanie postawy patriotycznej;
- umiejętność udzielania podstawowych informacji o różnych formach współpracy Szczecinka z zagranicznymi partnerami;
- znajomość podstawowych wiadomości o strukturach europejskich.

Metody pracy

- dyskusja panelowa,
- dyskusja dydaktyczna,
- gry dydaktyczne,
- inscenizacja,
- metaplan,
- demonstracja.

Środki dydaktyczne

- stała ekspozycja „SZCZECINEK – MIASTEM PARTNERSKIM”;
- klasowe Muzeum Szczecinka (dział współpracy zagranicznej);
- wystawka folderów, informatorów, albumów, Kart Pracy oraz materiałów promocyjnych Miejskiego Centrum Informacji Turystycznej (sponsora programu);
- Kącik Literacki – wystawka książek i albumów o najwybitniejszych twórcach kultury narodowej Polski, Francji, Niemiec i Holandii;

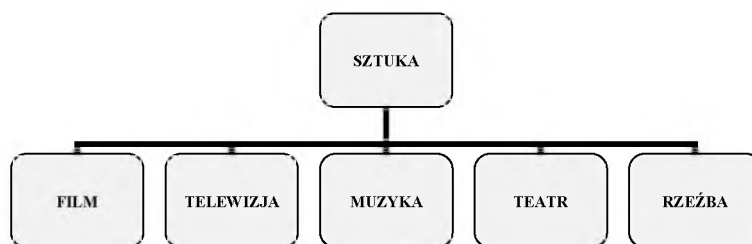
- nagrania hymnów państwowych i *Ody do radości*;
- symbole narodowe państw (flaga, godło), herby miast partnerskich;
- rzutnik i przeźrocza (Wawel, francuscy impresjoniści, Van Gogh, baśnie braci Grimm);
- materiały klasowe z ambasad i konsulatów;
- dokumentacja źródłowa zgromadzona przez uczniów;
- teczki indywidualne PROGRAMOWYCH KART PRACY UCZNIĄ.

Scenografia warsztatów

Uczniowie podzieleni są na cztery 6-osobowe grupy (czworo uczniów to tzw. funkcyjni, asystenci przedmiotowi), przy czym każda grupa reprezentuje inną nację narodową – Polska, Francja, Niemcy, Holandia. Uczniowie mają identyfikatory, flagi o barwach narodowych „swoich” państw. Proscenium usytuowane jest na środku pomieszczenia, obok – miejsce dla gości, którzy uczestniczą w warsztatach, przy stolikach narodowe akcenty (flagi, berliński niedźwiadek, wieża Eiffla, holenderski chodak, makieta szczecineckiego ratusza).

Nawiązanie

- A. Powitanie gości uczestniczących w warsztatach.
- B. Rozmowa z uczniami o dotychczasowej realizacji programu.
- C. Próba podsumowania programowego działu SZTUKA.
- D. Wynotowanie na tablicy i w zeszytach, w formie wykresu, różnych dziedzin sztuki:



- E. Wykorzystanie podręcznej wystawki zawierającej: reprodukcję obrazu, tomik wierszy, kasetę magnetofonową, fotografie zabytku architektury, plakat filmowy, ilustracje znanej rzeźby itp.

Tok lekcji

ZADANIE – przedstawiciele grup dopisują (zapisane kursywą) wyrazy:

MUZYKA – (*Francja*) – DEBUSSY

(*literatura*) – GOETHE – NIEMCY

POLSKA – WAJDA – (*film*)

REMBRANDT – HOLANDIA – (*malarstwo*)

PREZENTACJA – każda grupa losuje (od sąsiada z lewej strony) charakterystyczny dla danego kraju obiekt, budowlę, zabytek i informuje, co wie na ten temat – LUWR, KOPALNIA SOLI W WIELICZCE, BRAMA BRANDENBURSKA, WIATRAKI.

DEMONSTRACJA – grupa reprezentuje postać upodobnioną do kogoś bardzo znanego, kogoś, z kim ten kraj się kojarzy w sposób oczywisty, np. Napoleon (Francja) itp.

ZADANIE – każda grupa otrzymuje tekst z lukami, które uzupełnia, wpisując wyłącznie rzeczowniki:

Film to dziedzina Twórcą filmu jest , ale zwykle zapamiętujemy grających w nim Polski reżyser Wajda dostąpił nie lada zaszczytu, otrzymał bowiem najwyższe w tej branży , złotą statuetkę

INSCENIZACJA – grupy narodowościowe prezentują przygotowane wcześniej scenki, charakterystyczne dla danego kraju (piosenki, skecze, monologi itp.).

ZADANIA NIESPODZIANKA – do tego zadania, prezentowanego w dowolny sposób i w dowolnej formie, grupy przygotowywały się już wcześniej. Efekt ich pomysłowości i prezentacji oceniają goście uczestniczący w warsztatach.

Podsumowanie

I) Nauczyciel podaje wyniki ZADANIA NIESPODZIANKI, zwyciężyli Holendrzy, którzy wymyślili zabawną reklamę promującą ich kraj w oczach innych krajów europejskich (na melodię z filmu *Świat według Kiepskich*), drugie miejsce zajęły *ex aequo* wszystkie pozostałe ekipy. Warsztaty nie miały jednak w swoim zamyśle przebiegać w formie rywalizacji, ostatnia konkurencja stanowiła jedyny wyjątek.

II) Wszystkie krajowe ekipy, zdaniem obserwatorów reprezentujących sponsorów bądź jednostki współpracujące, wywiązały się wzorowo z zadania, jakim było zaliczenie kwartalnej części rocznego programu z działu – KULTURA, SZTUKA, OBYCZAJE, w związku z czym zadanie to zostało klasie zaliczone.

III) Kolejne zajęcia warsztatowe odbędą się z udziałem rodziców, którzy wystąpią w roli obserwatorów, zaś w czerwcu – podsumowanie całego cyklu programowego „Tu jest nasz dom” podczas szkolnej imprezy edukacyjno-rozrywkowej.

Wszyscy uczniowie uczestniczący aktywnie w warsztatach programowych otrzymają częściowe oceny celujące lub bardzo dobre, w zależności od wkładu pracy i zaangażowania w realizację zajęć²⁴.

²⁴ J. P. Sawiński, B. Urbanek, *Jak motywująco oceniać uczniów?*, Koszalin 2006, s. 17.

Załącznik 2**SCENARIUSZ PROJEKTU EDUKACYJNEGO „TU MIESZKAM”**

do zrealizowania w klasach piątej i szóstej.

Celem projektu jest pełniejsze odkrycie przez uczniów swojej miejscowości, regionu.

Uczniowie są podzieleni na pięć grup (5–6 osobowych). Losują zadania – tematy do opracowania (w zespołach)

Zadanie I – TROCHE GEOGRAFII, czyli o położeniu miasta

- opracujcie informacje o położeniu waszej miejscowości;
- na mapie Polski zaznaczcie (aplikacją) położenie miasta;
- zwróćcie uwagę na krainę geograficzną, ukształtowanie powierzchni, wody, roślinność, zwierzyńę, bogactwa naturalne;
- dowiedzcie się, jaka jest aktualna liczba mieszkańców miasta;
- wypiszcie (pokażcie i zaznaczcie na mapie) bezpośrednie połączenia komunikacyjne z miasta – kolejowe, drogowe, wodne.

Zadanie II – TROCHE O HISTORII, czyli o przeszłości miasta

- zbierzcie informacje o historii miasta, kiedy powstało, w jaki sposób, kto nadał prawa miejskie;
- wyszukajcie legendy mówiące o historii miasta i regionu;
- co symbolizuje herb miasta, jakie są jego (legendarne) początki, heraldyka;
- dowiedzcie się, jakie ważne wydarzenia historyczne mają związek z miastem;
- zaznaczcie na mapie (aplikacją) miejsca ważnych wydarzeń historycznych, które mogą mieć związek z waszym miastem.

Zadanie III – TROCHE O MIEJSCACH, czyli co warto obejrzeć

- zbierzcie informacje o zabytkowych miejscach i obiektach w mieście i okolicy;
- przeprowadźcie wywiad z pracownikiem muzeum lub przewodnikiem turystycznym;
- wykonajcie fotografię lub rysunki miejsc, które warto zwiedzić;
- przygotujcie kilka ciekawostek o mieście i jego mieszkańcach.

Zadanie IV – TROCHE O LUDZIACH, dawnych i współczesnych

- wyszukajcie informacje o postaciach historycznych związanych z waszą miejscowością lub regionem, przy czym nie muszą to być ludzie sławni i znani, powinny to być postacie znaczące i ważne dla miasta i regionu;
- kogo ze współcześnie żyjących mieszkańców miasta uznalibyście za postacie ważne i godne zapamiętania, dlaczego?
- przygotujcie o tych postaciach informację w formie wywiadu, Karty Pracy, notatki biograficznej (do wyboru).

Zadanie V – MY W ŚRODOWISKU, czyli o nas i naszej szkole

- zastanówcie się, jaką rolę odgrywa wasza szkoła w lokalnym środowisku;
- jaki jest wasz wpływ na to, co dzieje się wokół was – w klasie, szkole, dzielnicy, w mieście;
- co robicie, co chcielibyście zrobić dla najbliższego otoczenia (a tym samym dla siebie);
- zaproponujcie motto naszej lekcji.

UWAGA !

- Podczas pracy nad projektem możecie, a nawet powinniście się konsultować z nauczycielami – *języka polskiego, historii, przyrody, sztuki*.
- Na zakończenie prac nad projektem odbędzie się prezentacja. W związku z tym należy przygotować i starannie wyeksponować wszystkie zebrane materiały (*plansze, mapy, zdjęcia, makiety, albumy itp.*) oraz złożyć informacje z realizacji Zadań (*na piśmie*).
- Czas prezentacji – 5 minut dla grupy.
- W trakcie prezentacji należy ciekawie, żywo, barwnie, poprawnie opowiedzieć o pracy w grupach i jej dokonaniach.

OCENIE PODLEGAĆ BĘDZIE:

- systematyczność pracy, udział w konsultacjach;
- wykorzystanie różnych źródeł informacji;
- udział wszystkich członków grupy w pracach nad projektem;
- estetyka wykonanych materiałów;
- sposób i przebieg prezentacji.

CZAS TRWANIA PROJEKTU – cztery tygodnie

Prezentację powinno oceniać jury z udziałem uczniów (funkcyjnych) i nauczycieli konsultantów.

KARTA OCENY PREZENTACJI

Grupa	Czy liczba wykorzystanych materiałów była wystarczająca?	Czy informacje, które podano były ciekawe?	Czy zostały przekazane ciekawie, interesująco?	Czy materiały są estetyczne?	Łączna liczba punktów

Punktacja za każde kryterium – od 5 do 20 pkt.

Załącznik 3**PROJEKT EDUKACYJNY „EUROPEJSKIE BOŻE NARODZENIE”****Zakładane cele**

- Poznanie zwyczajów bożonarodzeniowych w krajach Unii Europejskiej, a ściślej – miastach partnerskich współpracujących z rodzinną miejscowością uczniów realizujących ów projekt.
- Dotarcie do osób wywodzących się z innych kultur narodowych, językowych, mieszkających w mieście i najbliższej okolicy.

W pierwszej fazie budowy niniejszego projektu proponowałbym ustalić zasady współpracy nauczycieli realizujących te zamierzenia (np. polonista, germanista, romanista, historyk), następnie należałoby wytypować zespół klasowy, który wyraziłby zainteresowanie taką formą pracy, a także wybrać typ projektu. Sugeruje się przeprowadzić zamierzenie w klasach I–II gimnazjum.

W kolejnej fazie, **planowania projektu**, uzyskiwałem (zazwyczaj metodą sondazową) odpowiedzi na pytania:

- Czy planowane działania zainteresują odbiorców (moich uczniów)?
- Czy jest możliwe dotarcie do niezbędnych źródeł informacji?
- Czy zakładany cel zostanie osiągnięty?

Po upewnieniu się co do zgodności zakładanych przeze mnie treści z oczekiwaniami, przystąpiono do **fazy realizacyjnej** niniejszego projektu, precyzując szczegółowo temat, przy czym starano się, by oczekiwania (tematyczne) uczniów zbiegły się z propozycjami nauczyciela. Przygotowano też instrukcję do realizacji projektu, uwzględniającą:

- temat projektu i cele;
- terminy konsultacji, monitoring realizacji zadań;
- zadania do wykonania;
- źródła informacji;
- sposoby prezentacji projektu;
- terminy prezentacji;
- kryteria oceny projektu.

Rozpoczęto niebawem **pracę zespołową (grupową)** nad projektem oraz przygotowania do jego prezentacji. Wcześniej – tak zakładano – powołano cztery siedmioosobowe grupy: francuską, holenderską, niemiecką oraz polską, wybrano też liderów grup, a jednocześnie ich **sprawozdawców** (podział na takie właśnie grupy uwzględnia wyłącznie specyfika środowiska lokalnego). Warto nadmienić, że role w grupie **wyznaczały kontrakty**.

Ustalono **termin realizacyjny projektu** 1–20 grudnia, przy czym zadania podzielono na etapy:

I etap (1–5 grudnia)

Grupy gromadzą potrzebne informacje w dostępnych im źródłach, m.in.: prasa, szkolna biblioteka, Centrum Informacji Europejskiej, media, placówki kultury, muzea, zbiory rodzinne itp.

II etap (6–10 grudnia)

Poszczególne grupy przeprowadzają wywiady z rodzicami, sąsiadami, nauczycielami, przedstawicielami mediów, władz samorządowych, placówek kultury, obcokrajowcami.

III etap (11–19 grudnia)

Grupy dokumentują pozyskane materiały w formie **wystawy** oraz **kart do klasowego albumu** (Karty Pracy). Ekspozycję można przygotować na poszczególnych piętrach obiektu szkolnego, bądź w wydzielonych miejscach na jednym korytarzu, np. tuż obok klasy realizującej ów program. Oto tematyczne propozycje wystaw:

- karty świąteczne;
- typowe dla danego kraju ozdoby choinkowe;
- sposoby obdarowywania się upominkami;
- plakaty z życzeniami.

Liderzy poszczególnych grup opracowują i redagują życzenia świąteczne w obcych językach (pod merytorycznym nadzorem nauczyciela), wszystkie grupy zaliczają obowiązkowe zadania – **praktyczna nauka składania życzeń świątecznych i noworocznych** podczas spotkań rodzinnych i z przyjaciółmi.

IV etap (20 grudnia)

Prezentacja projektu – wszystkie grupy przygotowują uroczyste spotkania wigilijne, sumujące dotychczasowy cykl programowy (w klasie wyeksponowane są trzy stoiska, będące świąteczną ofertą trzech zagranicznych grup), uczestniczą zaproszeni goście.

Przebieg prezentacji

- na stołach charakterystyczne potrawy, wcześniej przygotowane;
- typowe sposoby składania życzeń i wręczania upominków (relacja liderów);
- śpiewanie kolęd w różnych językach wraz z akompaniamentem na instrumentach;
- składanie (wzajemnie) życzeń w różnych językach;
- dekoracja europejskiej choinki charakterystycznymi dla danego kraju ozdobami (Francuzi – wieża Eiffla, Holendrzy – wiatrak...).

Ostatnią fazą realizacyjną niniejszego projektu **jest jego ocena** – zgodna z kryteriami zawartymi w instrukcji, z udziałem uczniów (ewentualna ankieta ewaluacyjna) i odpowiadająca na pytania – co zostało zrobione dobrze, co sprawiło trudności, kłopoty itp. W roli ekspertów, a jednocześnie oceniających **wystąpiła grupa polska** wraz z nauczycielami nadzorującymi realizację projektu.

Bibliografia

- Banach Cz., *Człowiek wobec wyzwań globalizacji i transformacji ustrojowej w Polsce*, „Nowa Szkoła” 2002.
- Bartnik P., *To był dobry rok*, „Refleksje” 2001.
- Braedster A., *Europejskie dziedzictwo kulturowe*, „Świat Książki”, Warszawa 2005.
- Davies N., *Zapis stenograficzny Polska – Wikicytaty*.
- Denek K., *Edukacja dziś – jutro*, Poznań 2006.
- Gerka-Bernat U., *Recenzja innowacji programowej języka polskiego*, CEN Kozszalin 2000.
- Kotwiński Z., *Europa moich marzeń*, Poznań 2004.
- Mołczun K., *Efektywność stosowania strategii produktywno-rynkowych na przykładzie ELDA S.A. Szczecinek* (praca magisterska), Politechnika Koszalińska, Koszalin 1999.
- Niemierko B., *Diagnostyka edukacyjna – szansa czy zagrożenie?*, ROŻKA, Warszawa 2005.
- Pawelski L., *Wybrane problemy wychowania w szkole i próby ich ograniczenia*, PSNT, Szczecinek 2007.
- Pisarek W., *Nowa retoryka dziennikarska*, Universitas, Kraków 2002.
- Sawiński J. P., Urbanek B., *Jak motywujaco oceniać uczniów?*, Koszalin 2006.
- Stróżyński K., *Wychowanie patriotyczne w praktyce*, „Nowa Szkoła” 2006.
- Urbanek B., *Edukacja dziennikarska w szkole jutra*. [W:] *Edukacja jutra – XIV Tatrzańskie Seminarium Naukowe*, red. K. Denek, Zakopane 2008.
- Urbanek B., *Jak uczyć patriotyzmu w szkole XXI wieku?*, Koszalin 2007.
- Urbanek B., *Nasz wspólny świat – przewodnik metodyczny do nauczania języka polskiego w gimnazjum*, WIKING, Wrocław 2005.
- Urbanek B., *W grodzie gryfa i jesiotra – legendy ze Szczecinka i okolic*, Szczecinek 2005.
- Wal I., Rzepka N., *Jestem Europejczykiem, mieszkam w Polsce – poradnik metodyczny*, Wałbrzych 2003.

Summary

Patriotism of tomorrow the educational initiative

Patriotism, Fatherland and other similar words have lost their expression. National values are being forgotten and the memory of the historical events fails. There is an essential need to promote regional and identity among young Poles much more that it used to be done before. The content of the article aims at answering the question how to get the students interested in the concept of the fatherland and restore the original meaning of the words associated with our country and home. The author refers to his own educational programs. The aim of the programmes aforesaid is to support the important educational, pedagogical and artistic initiatives that promote patriotic attitude and remind about the history regional in an interesting way.